demos

Jaargang 31
Nov./Dec. 2015

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

10

inhoud

1 **Jonge homo's: gelijke rechten, meer problemen**
4 **Vondelingen in Nederland**
7 Integratie van asielzoekers gaat niet vanzelf
8 **Vier grote steden: toen, nu en in de toekomst**

Foto: philippe leroyer haroldH/Flickr

Jonge homo's: gelijke rechten, meer problemen

LISETTE KUYPER

Als lesbische, homoseksuele of biseksuele jongere kan je wieg nergens beter staan dan in Nederland – een land dat juridisch vrijwel geen onderscheid meer maakt tussen heteroseksuele en homo- of biseksuele burgers en waar de sociale acceptatie van deze groep hoog is. Je zou verwachten dat de huidige generatie lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren dan ook niet meer de problemen ervaart waar eerdere generaties mee te maken kregen. Niets blijkt minder waar.

Nederland staat bekend om haar positieve omgang met homoseksualiteit. Een reeks wetswijzingen heeft ervoor gezorgd dat de juridische positie van lesbische, homoseksuele, biseksuele (LHB) en heteroseksuele burgers nagenoeg gelijk is. Of je nu als man of vrouw op mannen of vrouwen of allebei valt, maakt in wettelijk opzicht niets meer uit voor zaken als trouwen, werken, wonen en erven. De meerderheid van de Nederlandse bevolking steunt deze positie ook. Slechts 8 procent van de Nederlanders heeft anno 2015 nog een negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit. Bij de eerste meting in 2006 was dit nog 15 procent. De vraag is of dit er ook toe leidt dat gezondheidsverschillen tussen heteroseksuele jongeren en LHB-jongeren, die we kennen uit eerdere onderzoeken, inmiddels verdwenen zijn. Met behulp van het LHB-jongerenonderzoek (zie kader) van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) zoeken we hier antwoord op. We gaan in op verschillen in psychisch welzijn, zoals psychische problemen en suïcidaliteit, en verschillen in leefstijl, zoals sporten en middelengebruik (roken, alcohol, drugs). Voor eventuele verschillen zoeken we naar verklaringen.

Verschillen in welzijn

Lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren verschillen in veel opzichten in mentaal welzijn van heteroseksuele jongeren. LHB-jongeren hebben een lagere gemiddelde eigenwaarde dan hun heteroseksuele leeftijdsgenoten. Zij geven bijvoorbeeld

LHB-JONGERENONDERZOEK

Het LHB-jongerenonderzoek is uitgevoerd door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in opdracht van de Directie Emancipatie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In 2013 is een enquête gehouden onder een groep jonge leden (16-25 jaar) van het online panel van TNS NIPO. Door zelfselectie, selectieve dekking en non-response vormt een online panel geen representatieve afspiegeling van de populatie. Omdat er in Nederland geen populatiegegevens beschikbaar zijn over lesbische, homoseksuele of biseksuele (LHB) jongeren en een zeer grote algemene bevolkingssteekproef nodig zou zijn om voldoende deelnemers te hebben, is ondanks de restricties toch gekozen voor een panel onderzoek.

De jongeren gaven antwoord op vragen over hun algemene leefsituatie, leefstijl en welzijn. In totaal hebben 284 lesbische, homoseksuele of biseksuele jongeren en 304 heteroseksuele jongeren de vragenlijst ingevuld. De respons was 59 procent. Jongeren zijn ingedeeld in twee groepen (LHB-jongeren en heteroseksuele jongeren) op basis van de vraag tot wie zij zich aangetrokken voelen ('Tot wie voel jij je aangetrokken?' 1 = alleen tot meisjes; 2 = voornamelijk tot meisjes, soms tot jongens; 3 = evenveel tot meisjes als tot jongens; 4 = vooral tot jongens, soms tot meisjes; 5 = alleen tot jongens; 6 = niet tot jongens en niet tot meisjes; 7 = dat weet ik niet). De lesbische (n = 67) of biseksuele meisjes (n = 88) zijn degenen met antwoord 1, 2 of 3 en de homo- (n = 86) of biseksuele jongens (n = 88) degenen met de antwoorden 3, 4 en 5. Samen vormen zij de groep LHB-jongvolwassenen. Heteroseksuele jongvolwassenen zijn degenen die uitsluitend op partners van de andere sekse vallen (antwoord 5 voor meisjes en antwoord 1 voor jongens).

vaker aan dat zij niet veel hebben om trots op te zijn (13% versus 7%) of dat ze nergens goed voor zijn (21% versus 15%). Zij hebben gemiddeld genomen ook meer psychische problemen: het erg in de put zijn komt vaker voor (10% versus 5%), evenals neerslachtigheid en somberheid (13% versus 9%). Tot slot hebben LHB-jongeren vaker aan suïcide gedacht en hier ook daadwerkelijk een poging toe gedaan. Figuur 1 laat zien dat twee op de vijf hier serieus over nagedacht heeft (40%). Onder heteroseksuele jongeren is dit één op de vijf (19%). Uiteindelijk heeft 9 procent van de LHB-jongeren ook een poging ondernomen. Dit percentage ligt op 2 procent in de andere groep.

We kunnen op basis van onze data de verschillen in welzijn tussen heteroseksuele jongeren en lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren deels verklaren. Een deel van de verschillen in suïcidaliteit is bijvoorbeeld te herleiden tot de hogere niveaus van psychische klachten die de LHB-jongeren rapporteren. Deze klachten onder hen zijn op hun beurt weer gerelateerd aan het krijgen van negatieve reacties op hun seksuele oriëntatie en aan hun eigen houding ten opzichte van hun seksuele oriëntatie. LHB-jongeren die in het afgelopen jaar negatieve reacties van anderen kregen en die zelf negatiever over hun gevoelens voor seksegenoten denken, rapporteren meer psychisch klachten in de afgelopen vier weken. Opvallend is dat we geen verschil zien tussen jongeren die in de kast zitten of jongeren die wel uit de kast zijn.

Figuur 1. Aandeel jongeren dat serieuze suïcidegedachten heeft gehad of een suïcidepoging heeft gedaan naar seksuele oriëntatie (in procenten), 2013

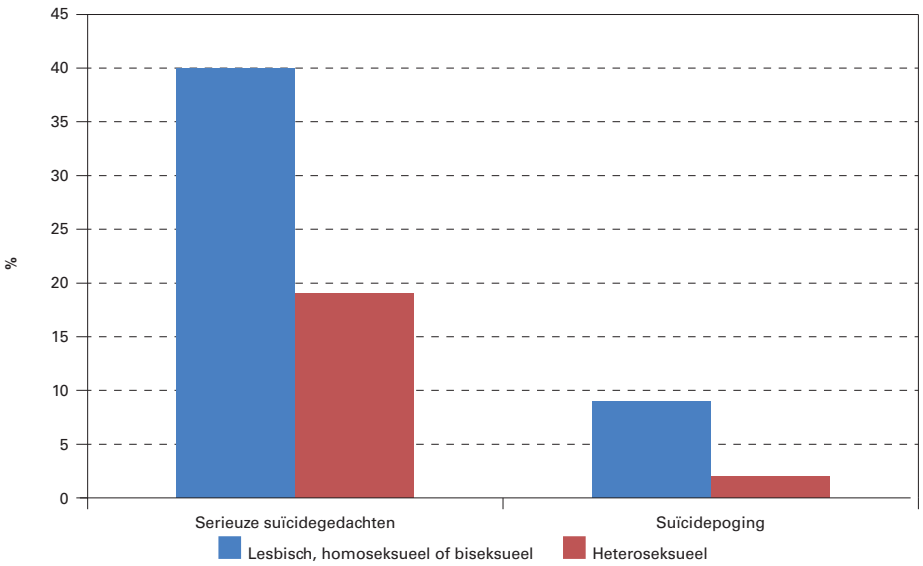

Bron: SCP LHB-jongerenonderzoek 2013, eigen bewerking.

Verschillen in leefstijl

In leefstijl verschillen beide groepen deels wel en deels niet. Figuur 2 laat zien dat lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren en hun heteroseksuele leeftijdsgenoten even vaak in de afgelopen vier weken wel of niet zijn wezen sporten. Ook in hun 'binge'-drinkgedrag – het drinken van vijf of meer glazen alcoholische drank bij één gelegenheid – verschillen de groepen niet. We zien wel verschillen in roken en drugsgebruik. LHB-jongeren roken vaker: 35 procent van van hen rookt (waarvan 24 procent elke dag) versus 22 procent van de heteroseksuele jongeren (waarvan 14 procent elke dag). Dezelfde verschillen zien we terug bij het drugsgebruik: 32 procent gebruikt drugs versus 19 procent onder heteroseksuele jongeren.

Voor een verhoogd middelengebruik onder lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren worden in de literatuur twee typen verklaringen aangedragen. Aan de ene kant kan het middelengebruik een strategie zijn om met problemen om te gaan: volgens deze theorie gebruiken deze groep jongeren vaker middelen zoals sigaretten of drugs om beter om te gaan met de problemen rondom discriminatie, stigma en het durven praten over hun oriëntatie.
Anderzijds wordt als verklaring geopperd dat LHB-jongeren meer middelen gebruiken omdat ze in een sociale omgeving verkeren waarin middelengebruik de norm is. In LHB-kroegen en op -feesten zou het middelengebruik meer de norm zijn. Voor die laatste verklaring vinden we een aanwijzing in onze data: LHB-jongeren die soortgelijke vrienden hebben, roken vaker. Met drugsgebruik zien we echter geen relatie met het aantal LHB-vrienden of met de frequentie waarmee men LHB-kroegen, -feesten, -websites en dergelijke bezoekt. Voor de eerst genoemde verklaring vinden we helemaal geen aanwijzingen. Middelengebruik onder LHB-jongeren hangt bijvoorbeeld niet samen met het krijgen van negatieve reacties op je seksuele oriëntatie, in de kast zitten of negatieve gevoelens over je eigen seksuele oriëntatie.

Minderheidsstress

Al met al bieden de data weinig zicht op verklaringen voor verschillen in middelengebruik en maar beperkt zicht op verklaringen voor verschillen in psychisch welzijn. Dat laatste lijkt deels gerelateerd aan zogenoemde 'minderheidsstressfactoren'. Minderheidsstressfactoren zijn risicofactoren voor problemen die alleen een rol spelen bij lesbiennes, homoseksuelen en biseksuelen en waar heteroseksuelen niet mee te maken krijgen.

Voorbeelden hiervan zijn negatieve reacties op een LHB-oriëntatie of negatieve gevoelens over je eigen seksuele oriëntatie. Hiermee hebben heteroseksuele jongeren niet te maken, maar LHB-jongeren wel. Deze factoren kunnen een wissel trekken op hun welzijn. Vier op de tien LHB-jongeren kreeg in het afgelopen jaar een negatieve reactie en degenen die zo'n reactie ontvingen, rapporteren meer psychische problemen. Een kleine groep van de LHB-deelnemers gaf aan dat zij zelf problemen hadden met hun gevoelens voor seksegenoten (zoals schaamte of er zich ongelukkig over voelen) en ook zij rapporteren meer psychische problemen.

De minderheidstressfactoren verklaren echter ook maar een deel van de problemen. Over andere, aanvullende verklaringen kunnen we slechts speculeren. Zo kan het zijn dat de wisselwerking tussen verschillende problemen bij LHB-jongeren een deel van de verhoogde problematiek verklaart. Psychische problemen en middelengebruik staan in wisselwerking met elkaar: uit overmatig middelengebruik kunnen psychische klachten voortkomen, die dan weer tot meer middelengebruik kunnen leiden. We weten niet in hoeverre dit de problemen van Nederlandse LHB-jongeren verklaart, want daarvoor zouden we jongeren over de tijd moeten volgen.
Een andere verklaring is dat, hoewel de Nederlandse samenleving overwegend positief staat tegenover homo- en biseksualiteit, een deel nog steeds afkeurend is. Nederlandse jongeren beoordelen twee zoenende meisjes of twee zoenende jongens bijvoorbeeld een stuk negatiever dan een jongen en een meisje die met elkaar zoenen. Uit Amerikaans onderzoek is bekend dat negatieve opvattingen in de omgeving van lesbiennes, homoseksuelen en biseksuelen een directe, negatieve invloed op hun welzijn hebben. Dit kan dus mogelijk ook bij het welzijn van Nederlandse LHB-jongeren een rol spelen.
Ook het simpele besef van het 'anders zijn' kan het welzijn van LHB-jongeren beïnvloeden. Het afwijken van de massa in een levensfase waarin de mening van anderen er veel toe doet en de ervaren sociale controle hoog is, kan een negatieve uitwerking op het welzijn hebben. Zeker als die afwijking van de norm betrekking heeft op het terrein dat tijdens de adolescentie van groot belang is: verliefdheid, relaties, seks en alles wat daar tussen zit.

Slot

Ondanks de relatief positieve omgang met homoseksualiteit in de Nederlandse samenleving steken lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren negatief af bij hun leeftijdsgenoten als het gaat om mentaal welzijn en middelengebruik. Zij hebben een lagere eigenwaarde, rapporteren meer psychische problemen, hebben vaker serieus aan zelfmoord gedacht en ook vaker een poging daartoe gedaan, ze roken meer en hebben vaker drugs gebruikt. Ook onderzoek onder LHB-volwassenen laat zien dat zij vandaag de dag nog steeds een kwetsbare groep vormen. Blijvende aandacht voor dit onderwerp op school, in beleid en in toekomstig onderzoek is ook anno 2015 in Nederland geen overbodige luxe.

Foto: torbakhopper/Flickr

Lisette Kuyper, Sociaal en Cultureel Planbureau,
e-mail: l.kuyper@scp.nl

LITERATUUR:

- Kuyper, L. (2015), *Jongeren en seksuele oriëntatie. Ervaringen van en opvattingen over lesbische, homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele jongeren.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hatzenbuehler, M. L., A. Bellatorre, Y. Lee, B.K. Finch, P. Muennig en K. Fiscella (2014), Structural stigma and all-cause mortality in sexual minority populations. *Social Science and Medicine*, 103 (2), pp. 33-41.
- Meyer, I.H. (2003), Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129 (5), pp. 674-697.

Figuur 2. Aandeel jongeren dat de afgelopen 4 weken heeft gesport, gerookt, binge-gedronken* of drugs gebruikt naar seksuele oriëntatie (in procenten), 2013

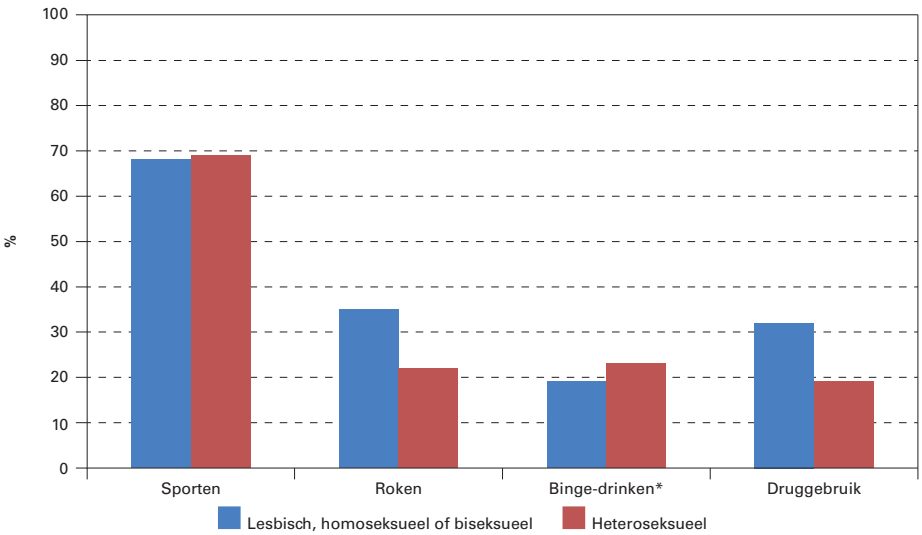

* Het drinken van vijf of meer glazen alcoholische drank bij één gelegenheid.

Bron: SCP LHB-jongerenonderzoek 2013, eigen bewerking.

Vondelingen in Nederland

KERSTIN VAN TIGGELEN

Af en toe komen baby's die te vondeling zijn gelegd groot in het nieuws. Maar wat weten we over dit verschijnsel? Is het echt zo bijzonder of gebeurt het vaker dan we denken? Onderzoek van het Nederlandse Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen werpt hier voor het eerst licht op. Er wordt in Nederland gemiddeld over één à twee vondelingen per jaar bericht. Vaak betreft het pasgeborenen, maar ook wordt wel eens een kind van enkele jaren oud gevonden. Vooral de grote steden in het Westen springen er uit, en vreemd genoeg wordt er nauwelijks over vondelingen bericht in Overijssel en Drenthe.

Foto: G. Lanting/Wikimedia Commons

De aantallen vondelingen variëren door de eeuwen heen. De dalen worden vooral bepaald door sociale en economische rust. De toppen lopen niet zelden parallel met barre tijden, zoals de hongerjaren van 1491 en 1492. Om een voorbeeld te geven: van de kinderen die toen werden binnengebracht in Het Heilige Geest Weeshuis in Leiden was maar liefst 67 procent vondeling. Als de Leidse lakenindustrie een jaar of veertig later ter ziele gaat, volgt opnieuw een explosie van vondelingen. Ook Amsterdam worstelt aan het eind van de vijftiende eeuw met de vele baby's die vooral in de kerk te vondeling worden gelegd. In de tweede helft van de achttiende eeuw, wanneer onder meer twee stevige beurscrises plaatsvinden, tellen de Amsterdamse straten en stegen jaarlijks gemiddeld zestig vondelingen. De Franse soldaten die eind achttiende, begin negentiende eeuw door Europa trekken laten zoveel onwettige kinderen na, dat Napoleon per keizerlijk decreet bepaalt dat alle arrondissementen in het gehele rijk een vondelingentehuis moeten oprichten. In de Tweede Wereldoorlog werden veel Joodse kinderen voor de huizen van niet-Joodse gezinnen gelegd in de hoop hen hiermee te redden van vervolging.

Recente ontwikkeling: 1946-2015

Moeders (en andere betrokkenen) die in deze tijd in Nederland hun kind te vondeling willen leggen, hebben in principe keuze uit veel relatief veilige plaatsen, zoals een ziekenhuis, politiebureau of huisartsenpraktijk. Veilig voor een baby wil zeggen: goed in het zicht, druk genoeg om het kindje snel te laten vinden, voldoende warm en droog, en adequate zorg in de directe omgeving. Dat is ook de reden dat baby's die bijvoorbeeld buiten in de struiken te vondeling worden gelegd het gevaar lopen om niet op tijd te worden gevonden, wat bijvoorbeeld baby Willem van Oosterhout in 2008 overkwam. Of meegenomen te worden door mensen die zich vervolgens niet melden bij de politie of hulpverlenende instanties, zoals waarschijnlijk gebeurde bij een verdwenen vondeling in Hilversum in 1994. Sinds 2 september 2014 zijn er op initiatief van Barbara Muller (voormalig medewerkster van de Kinderbescherming) vondelingenluiken nieuwe stijl onder de naam 'vondelingenkamer' geopend, achtereenvolgens in Papendrecht, Groningen, Oudenbosch en Middelburg. Isala in Zwolle kondigde in november 2015 aan in 2016 als eerste ziekenhuis in Nederland een vondelingenkamer in te richten. In de reeds geopende kamers zijn tot nu toe geen kinderen gelegd. Zeker nu deze vondelingenkamers zijn geopend en er inmiddels ook een ziekenhuis deze service gaat bieden, is bij politiek, media en maatschappij de vraag naar achtergrondinformatie toegenomen. Er is echter nauwelijks (wetenschappelijk) onderzoek uitgevoerd naar het moderne te vondeling leggen. Het onderzoek waarvan dit artikel deel uitmaakt betreft een inventarisatie van naoorlogse vondelingen, gebaseerd op berichten van nieuwsmedia en officiële instanties zoals politie en rechtbanken die online beschikbaar zijn. Door over een lange periode van in dit geval zeventig jaar te

kijken, is het voor het eerst mogelijk om specifieke uitspraken te doen over dit verschijnsel.

Sinds 1946 tot heden (peildatum 1 november 2015) zijn er 122 dossiers van vondelingen bekend. Een enkele keer zijn kinderen meer dan eens te vondeling gelegd. In twee zaken betreft het één kind dat twee keer te vondeling is gelegd en in één zaak betreft het vijf kinderen die twee keer te vondeling zijn gelegd:

> **Hagenaar legt vijf kinderen te vondeling**
> (Het Vrije Volk, 2 oktober 1962)
> Voor de tweede maal heeft de 31-jarige kolenbewerker J. van der K. uit Den Haag gisteren zijn vijf kinderen „te vondeling gelegd", door hen bij de portier van de Dienst van Sociale Belangen der gemeente te brengen en daarna hard weg te lopen. „Mijn vrouw is er vandoor, en ik kan niet voor de kinderen zorgen", zei hij tot de portier, waarop hij de kinderen bij de man achterliet. De volgende dag werd Van der K. weer opgespoord en met veel moeite lukte het de ambtenaren van de dienst het echtpaar weer bij elkaar te brengen. De kinderen die in tehuizen waren ondergebracht keerden successievelijk ook weer naar huis terug en men dacht dat de rust hersteld was. Gisteren herhaalde zich de geschiedenis. Weer arriveerde v. d. K. bij Sociale Belangen met zijn kroost, want opnieuw was zijn vrouw weggelopen. De kinderen zijn weer naar tehuizen gebracht en tegen v. d. K. is proces-verbaal opgemaakt wegens het te vondeling leggen van kinderen beneden de zeven jaar. Onderzocht wordt nog of ook de vrouw een proces-verbaal moet krijgen wegens het verlaten van hulpbehoevenden.

Wanneer voor herhaald te vondeling leggen wordt gecorrigeerd, resteren er 115 unieke vondelingen (figuur 1), te weten 53 jongens, 40 meisjes, en 22 van onbekend geslacht. Dit betekent over de afgelopen periode van bijna zeventig jaar een gemiddelde van ruim 1,6 vondeling per jaar. Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat het werkelijke aantal te vondeling gelegde kinderen hoger kan zijn. Immers, vermoedelijk worden niet alle vondelingen gevonden, en niet over alle gevonden kinderen wordt door de pers bericht (bijvoorbeeld omdat de moeder al is gevonden voordat de media er lucht van hebben gekregen). Vergelijking met bijvoorbeeld de ons omringende landen is lastig omdat ook daar geen officiële registratie van het aantal vondelingen plaatsvindt. Een inventarisatie van Terre des Hommes op basis van mediaberichten in Duitsland meldt van 2006 tot en met 2014 een gemiddelde van 11,2 vondelingen per jaar op een bevolking die bijna 5 keer zo groot is als die van ons land. In verhouding daarmee komen vondelingen in Nederland relatief iets minder vaak voor dan in Duitsland.

Pasgeboren of ouder?

De meeste vondelingen (98 kinderen, ruim 85 procent) worden in hun eerste levensjaar te vondeling gelegd (figuur 2). Dit is inclusief de kinderen met onbekende leeftijd; deze worden in de media zodanig beschreven dat een leeftijd onder één jaar aannemelijk is. De helft van de vondelingen betreft pasgeborenen. Bij de analyse van vondelingendossiers is overigens niet de dag van het te vondeling leggen maatgevend omdat die datum vaak onbekend is, maar de dag van vinden. Tussen plaatsings- en vinddatum kunnen grote verschillen zitten:

> **Kind ligt tussen Katwijkse haring**
> (Het Vrije Volk, 24 september 1971)
> […] "Dit verhaal kan bijna niet kloppen. Het kind had volledig uitgedroogd moeten zijn, maar het had zelfs een normale temperatuur toen het werd gevonden." Dat zeggen artsen van het Academisch Ziekenhuis in Leiden over de vier dagen oude baby, die gistermorgen gevonden werd onder 'n lege harington op de Haringdam te Katwijk. […] Tegen de politie zei ze [de moeder], dat het kind maandagmorgen om 3 uur geboren werd. Ze wikkelde het kind, zonder zelfs de placenta te verwijderen, in een oude, jas en nam het mee, toen ze om 7 uur normaal naar haar werk ging. Het pakje verstopte zij onder een harington. Daarna zou ze er niet meer naar hebben omgezien.

Figuur 1. Aantal vondelingen waarover media hebben bericht (per jaar), Nederland, 1946-2015

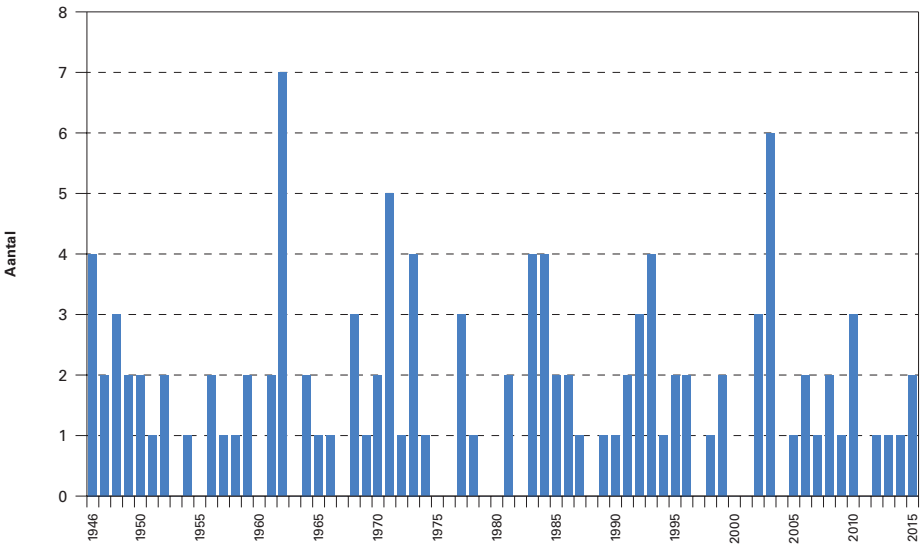

Bron: NIDAA; peildatum: 1/11/2015.

Figuur 2. Aantal vondelingen waarover media hebben bericht naar leeftijd, Nederland, 1946-2015

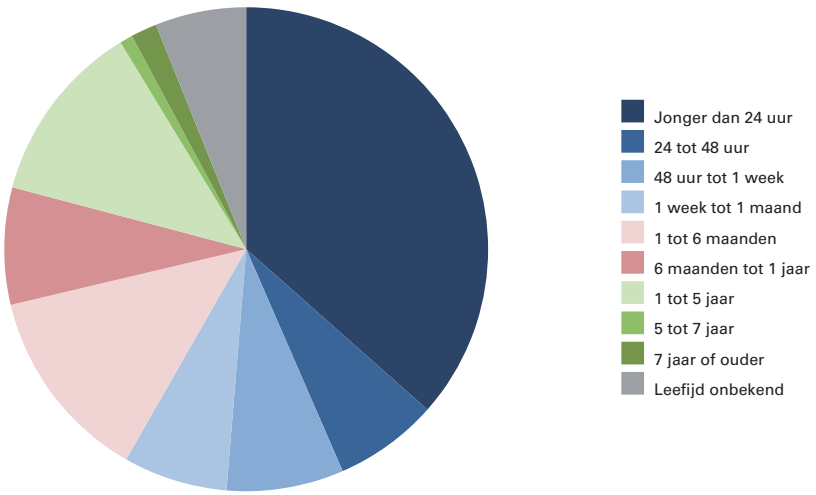

Bron: NIDAA; peildatum: 1/11/2015.

Foto: liebeslakritze/Flickr

Figuur 3. Aantal vondelingen waarover media hebben bericht (linkeras) en aantal tot één jaar per 100.000 geboorten (rechteras) per tienjaars periode, Nederland, 1946-2014

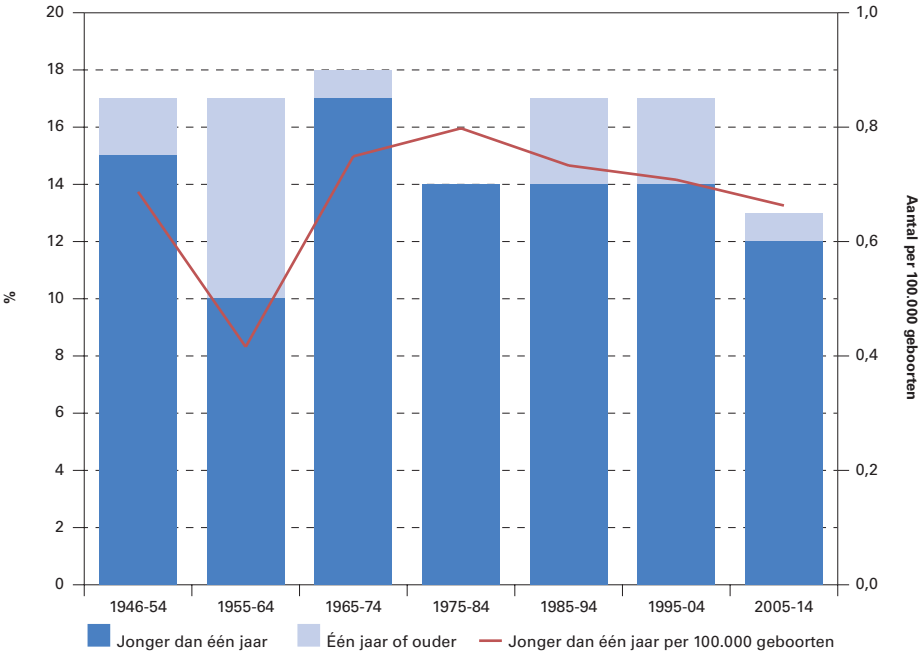

Bron: NIDAA; peildatum: 1/11/2015.

ANONIEM AFSTAND DOEN

Te vondeling leggen is een van de manieren waarop anoniem afstand gedaan kan worden van een kind. Het Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen (NIDAA) verricht onderzoek naar vier vormen van anoniem afstand doen; deze kunnen als vergelijkbare opties naast elkaar worden gezien. Naast te vondeling leggen is de meest bekende uiting babydoding binnen 24 uur na de geboorte, formeel met de term neonaticide aangeduid; overigens kunnen dood gevonden baby's ook te laat gevonden vondelingen zijn. Daarnaast bestaat zogeheten zusmoederschap, waarbij de baby wordt aangegeven als het nieuw geboren broertje/zusje in het ouderlijke gezin van de (jeugdige) moeder. Tot slot kan er sprake zijn van illegale opneming (niet te verwarren met illegale adoptie dat betrekking heeft op kinderimport), waarbij de baby wordt aangegeven als het nieuw geboren kind in een ander gezin.

Over 'pasgeborenen' spreken we daarom bij een vinddatum binnen 48 uur na de (vermoedelijke) geboorte. Deze 48-uurs grens is afgeleid van de periode waarin de moeder-kindhechting plaatsvindt (volgens de literatuur in de eerste 24 uur) plus een marge voor de periode tussen te vondeling leggen en vinden. Er wordt verondersteld dat wanneer een moeder een kind niet kan, mag of wil houden, het te vondeling leggen voor de jonge moeder binnen deze twee dagen waarin de moeder-kindhechting plaatsvindt voor haar een optie is, naast bijvoorbeeld babymoord. Bij het te vondeling leggen van oudere baby's en kinderen kunnen ook andere redenen een rol spelen, zoals een postnatale depressie bij de moeder of het hebben van een huilbaby.

Wanneer we over de hele periode van zeventig jaar (figuur 3) kijken naar het aantal vondelingen tot één jaar in absolute cijfers, dan is dat na de periode 1965-1974 gedaald. Deze daling wordt echter uitsluitend veroorzaakt doordat er in de periode 1975-1984 veel minder kinderen zijn geboren dan in de tien jaar daarvoor. Relatief gezien, dat wil zeggen het aantal vondelingen tot één jaar in verhouding tot de geboortecijfers, was het aantal vondelingen het hoogst in de periode 1975-1984 en is sindsdien geleidelijk gedaald.

Verschillen per provincie

De twee grootste provincies Noord-Holland (28, van wie 23 tot één jaar) en Zuid-Holland (36, van wie 27 tot één jaar) noteren de meeste vondelingen, zowel in absolute cijfers als naar rato per 100.000 geboortes (figuur 4). De meeste vondelingen zijn gevonden in de drie grootste steden van Nederland: Amsterdam (19, van wie 14 tot één jaar), Rotterdam (9, van wie 8 tot één jaar) en Den Haag (15, van wie 8 tot één jaar). Hoewel het absolute aantal vondelingen er laag is, scoren Hilversum en Apeldoorn naar verhouding tot hun veel bescheidenere bevolkingsomvang relatief gezien ook hoog. In Flevoland, Overijssel en Drenthe is de afgelopen zeventig jaar geen enkele vondeling gemeld; vooral voor Overijssel, in geboorteaantal de vijfde provincie van Nederland, is dit opmerkelijk. De concentratie vondelingen in de grote steden kan wellicht naast de bevolkingsdichtheid ook aan andere factoren worden toegeschreven, zoals etnische diversiteit (denk aan familie-eer), een grotere vindkans, of een betere bescherming van de anonimiteit. Een mogelijke aanwijzing voor de laatste twee aspecten kan gevonden worden in verschillende dossiers waarbij de vondeling weliswaar werd geboren op het platteland, maar te vondeling werd gelegd in een grote(re) stad. Nader onderzoek hiernaar is nodig.

Conclusies

Zeker nu sinds 2014 enkele vondelingenkamers in Nederland zijn geopend, is bij politiek, media en maatschappij de vraag naar achtergrondinformatie groot. De vondelingenlijst van het NIDAA vormt een eerste aanzet tot onderzoek naar het moderne te vondeling leggen. Er lijkt sprake te zijn van een relatief stabiel patroon in het te vondeling leggen. Concentratie lijkt er te zijn in de Randstad, maar het te vondeling leggen beperkt

zich zeker niet tot het Westen. Vreemd genoeg worden er geen vondelingen gerapporteerd in Flevoland, Overijsel en Drenthe. Het is niet duidelijk hoe dit Nederlandse patroon zich verhoudt tot wat er buiten onze landsgrenzen gebeurt omdat ook in de ons omringende landen geen officiele registratie van vondelingen plaatsvindt en ook anderszins geen vondelingenlijst over een periode van meerdere decennia beschikbaar is. Het schromelijke gebrek aan informatie maakt verder onderzoek, zeker ten aanzien van de Nederlandse situatie, zeer gewenst. Hierbij is het ook van belang hoe de problematiek van vondelingen zich verhoudt tot die van de gemiddeld drie dood gevonden baby's per jaar in Nederland.

Kerstin van Tiggelen, NIDAA,
e-mail kerstin.van.tiggelen@nidaa.nl

LITERATUUR:

- Mulder, D. en B. Prinsen (1999), *Kinderen in kamp Westerbork*. Assen: Van Gorcum, p. 47.
- Terre des Hommes (2015), *Daten und Fakten: Tot bzw. ausgesetzt-lebend aufgefundene Neugeborene in Deutschland.*
- Tiggelen, K.B. van (2015), *Nieuw licht op een dark number. Gegevensverzameling van naoorlogse vondelingen in Nederland*. Paper. Dronten: NIDAA.
- Tiggelen, K.B. van (2015), *Vondelingen ge(her)definieerd.* Paper. Dronten: NIDAA.
- Wiel, K. van der (2010), *Dit kint hiet Willem. De Heilige Geest in Leiden: 700 jaar vondelingen, wezen en jeugdzorg.* Leiden: Primavera, pp. 18-20.
- Wisman, N. (2015), Vondelingen. Uit angst en armoe. *Ons Amsterdam*, 4, p. 2.

Figuur 4. Het aantal vondelingen waarover media hebben bericht tot één jaar en één jaar of ouder per gemeente en het aantal vondelingen tot één jaar per 100.000 geboorten per provincie, Nederland, 1946-2014

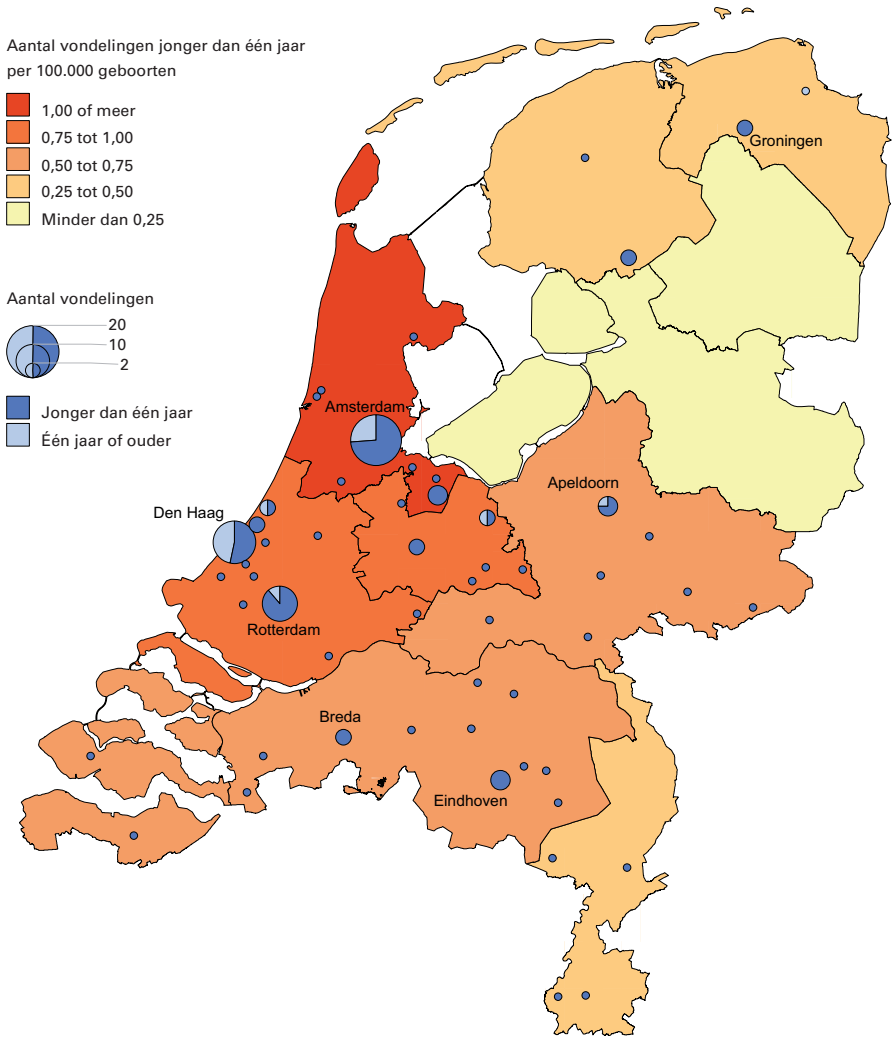

Bron: NIDAA; peildatum 1/11/2015.

Kartografie: Peter Ekamper / NIDI.

column

INTEGRATIE VAN ASIELZOEKERS GAAT NIET VANZELF

De grote aantallen asielzoekers die de laatste maanden naar Europa komen hebben geleid tot heftige discussies of er nog wel draagvlak is voor de opvang van nieuwe asielzoekers. In de discussies worden de termen asielzoekers en immigranten vaak door elkaar gebruikt. Migratiedeskundigen wijzen er steevast op dat je politieke vluchtelingen moet onderscheiden van economische migranten omdat ze een andere reden hebben om naar Europa te komen. Dat is zeker waar. Maar wanneer ze eenmaal hier zijn, heeft die tweedeling ook nadelen.

Arbeidsmigranten, het woord zegt het al, komen hier om te werken. We zien dan ook dat een hoog percentage van de arbeidsmigranten vrij snel werk vindt en houdt. Ze maken relatief weinig gebruik van sociale voorzieningen. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt bijvoorbeeld dat maar 5 procent van de Polen en 6 procent van de Indiërs vijf jaar na binnenkomst een uitkering ontvangt. Daarentegen hebben veel asielzoekers, wanneer ze eenmaal een verblijfsvergunning hebben gekregen, veel moeite om aan de slag te komen. Zo ontvangt de helft van de Iraakse immigranten, die hier als asielzoeker zijn gekomen, een uitkering. Dit wil niet zeggen dat asielzoekers niet willen werken. Zolang ze in de procedure zitten *mogen* ze niet werken. En procedures duren vaak te lang. Gedwongen nietsdoen draagt niet bij aan een soepele integratie. En het grote beroep op sociale uitkeringen door erkende asielzoekers draagt niet bepaald bij aan het vergroten van het draagvlak voor de opvang van nieuwe asielzoekers.

Voor nieuwe asielzoekers is het heel moeilijk om aan de slag te komen. De waarde van buitenlandse diploma's op de Nederlandse arbeidsmarkt is betrekkelijk. Inburgeringscursussen zijn zeker nodig, maar garanderen geen baan. En het is de vraag hoe effectief bemiddeling door het UWV zal zijn om nieuwe asielzoekers aan een baan te helpen. Twintig jaar geleden werden Melkertbanen bedacht om mensen die op grote afstand stonden van de arbeidsmarkt via gesubsidieerde arbeid werkervaring op te laten doen. Toen er krapte op de arbeidsmarkt ontstond, zijn ze afgeschaft. Zou het niet verstandig zijn om nu "Asscherbanen" in te voeren om asielzoekers een betere start in Nederland te geven? Anders is het risico heel groot dat veel asielzoekers straks langdurig afhankelijk zijn van een uitkering. Pas als over een paar jaar net zoveel erkende asielzoekers een baan hebben als economische migranten kunnen we zeggen dat hun integratie geslaagd is. Maar dat gaat niet vanzelf.

Joop de Beer is themaleider van de onderzoeksgroep Population Ageing & Longevity bij het NIDI.

Vier grote steden: toen, nu en in de toekomst

De grote steden staan in het centrum van de belangstelling. In het beleid komt dit tot uitdrukking in de 'Agenda Stad' waarmee het kabinet het economisch belang van de grote steden verder wil versterken. Bloei en neergang van steden komt tot uitdrukking in bevolkingsontwikkelingen. Hoe waren die bevolkingsontwikkelingen in de grote steden enkele decennia geleden en wat is het demografisch perspectief voor de toekomst?

Nog maar enkele decennia geleden waren de vier grote steden – Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht – niet zo populair en kampten met een daling van het inwonertal. In 1980 verloren de grote steden samen per dag bijna 25 inwoners, waarvan de helft uit Amsterdam. Er trokken toen dagelijks bijna 250 personen uit de steden weg, en dat werd bij verre niet gecompenseerd door de ongeveer 150 personen per dag die er kwamen wonen. Veel gezinnen kozen voor een eengezinswoning in een van de zogenoemde groeikernen, zoals Alkmaar, Hoofddorp, Hoorn, Purmerend, Lelystad en Almere. Daarnaast trokken veel bedrijven en grote kantoren weg uit de stad, op zoek naar ruimte en beter bereikbare locaties. Een sterke leegloop in vooral de arbeiderswijken van de grote steden werd echter voorkomen, doordat de gaten werden opgevuld door (niet-westerse) immigranten. Per dag kwamen er toen ruim 100 immigranten bij en vertrokken er nog geen 40 emigranten naar het buitenland. De bijdrage van geboorte en sterfte – beide ongeveer 60 per dag – was minder belangrijk voor de bevolkingsgroei van de grote steden. Het inwonertal van de vier grote steden bedroeg in 1980 rond 2 miljoen, zo'n 500 duizend minder dan in 1960.

Na de eeuwwisseling keerde het tij en werd de aantrekkingskracht van de grote steden op zowel jongeren als gezinnen steeds groter. Diverse buurten, zoals de Jordaan in Amsterdam, werden populairder. Nieuwe woonwijken – de zogenoemde Vinex-locaties – werden nu gebouwd binnen de gemeentegrenzen van de grote steden, zoals IJburg bij Amsterdam, Leidsche Rijn bij Utrecht, Ypenburg, Leidschenveen en Wateringse Veld bij Den Haag en Nesselande bij Rotterdam. In 2014 werden rond 85 kinderen per dag geboren, tegen zo'n 45 mensen die dagelijks kwamen te overlijden. Niet alleen dit geboorteoverschot, ook de binnenlandse migratie leverde een (kleine) bijdrage aan de bevolkingsgroei op. Dagelijks vestigden zich ongeveer 275 personen in de vier grote steden, terwijl er ongeveer 265 weer vertrokken. De bevolkingsaanwas door buitenlandse migratie was ongeveer 30: rond 150 immigranten die kwamen tegen rond 120 emigranten die gingen. Als som van deze stromen, groeide de bevolking van de vier grote steden in 2014 met rond de 80 personen per dag. Het inwonertal van de vier grote steden bedroeg begin 2015 rond 2,3 miljoen, weliswaar een groei van zo'n 300 duizend (15%) sinds 1980, maar nog altijd zo'n 170 duizend (7%) minder dan halverwege de jaren zestig. De bevolking van heel Nederland groeide sinds 1980 met bijna 20 procent en sinds halverwege de jaren zestig met 40 procent. Er is dus geen sprake geweest van een 'bevolkingsexplosie' in de grote steden, ondanks een versnelling van de groei in de laatste tien jaar.

Volgens de PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudenprognose blijven de grote steden ook in de toekomst relatief sterk groeien. Op een dag in 2040 overlijden er dan als gevolg van de vergrijzing iets meer mensen dan in 2014, en worden er ongeveer evenveel kinderen geboren. Het (binnenlandse) vertrek uit de grote stad zal weer (iets) groter zijn dan de vestiging en het aantal immigranten zal nog steeds wat groter zijn dan het aantal emigranten. Dit resulteert in een lichte dagelijkse groei van het inwonertal met rond 25 personen. Voor 2040 wordt in de 4 grote steden een bevolking van 2,6 miljoen verwacht, rond 15 procent meer dan nu. Het Centraal Bureau voor de Statistiek verwacht voor de bevolking van Nederland in dezelfde periode nog maar een groei van slechts 7 procent.

Bevolkingsgroei gemiddeld per dag voor de vier grote steden gezamenlijk, totaal en per component,1980, 2014 en 2040

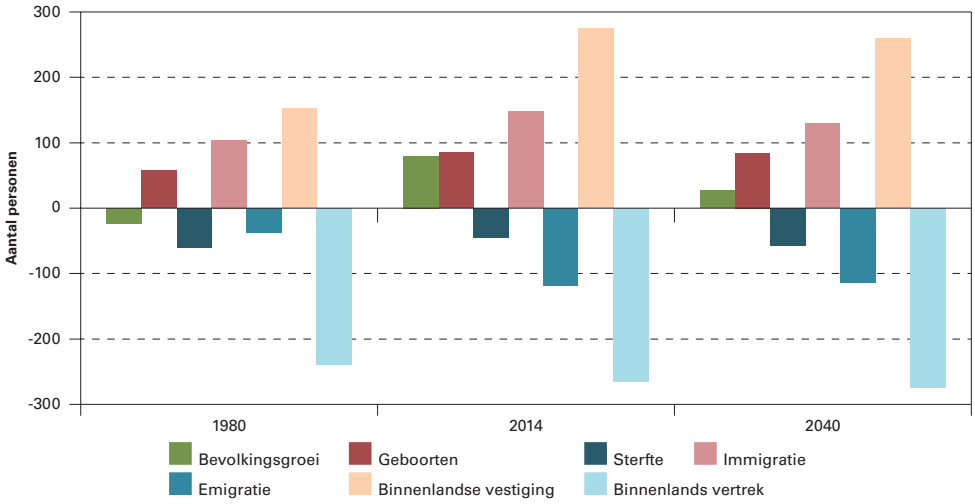

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld.
Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.
De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen.
Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).

Redactie: Nico van Nimwegen, hoofdredacteur; Ingrid Esveldt, eindredacteur; Harry van Dalen, redacteur; Peter Ekamper, (web)redacteur

Adres: NIDI/DEMOS, Postbus 11650, 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon: (070) 356 52 00
E-mail: demos@nidi.nl
Internet: demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Abonnementen: gratis

Basisontwerp: Harmine Louwé
Druk: www.nadorpdruk.nl

Andries de Jong, PBL,
e-mail: andries.dejong@pbl.nl
Femke Daalhuizen, PBL,
e-mail: femke.daalhuizen@pbl.nl

LITERATUUR:

- Jong, A. de en F. Daalhuizen (2014), De Nederlandse bevolking in beeld - verleden heden toekomst. 24 infographics op basis van de PBL/CBS-regionale bevolkings- en huishoudensprognose. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- PBL/CBS (2013), Regionale bevolkings- en huishoudensprognose, 2013-2014. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving/Centraal Bureau voor de Statistiek.